

פרק ב - פירוש הלשון, ונוסח אמירתו

20100670000

פירוש הלשון

1234567

א. המושג "שאלת שלום" לחבירו, יש מפרשים שהוא מלשון "שאלה" על שלומו ומצבו של חבירו^א, והתעניינות ובירור בשלום הדבר ששואל עליו^ב. ושואל ב"שלום" לדעת אם מצב נופו

שלום לאחביו וצורתו שלום

א. בפשטות הלשון "שאלת שלום", משמע שהוא מלשון שאלה, וכיון שבכ"מ מחזר הלשון "ש"ש ב"א לחבירו" [כמ"ש אדם שואל את שלום חבירו (משנה בברכות דף נד ע"א). ש"ש ב"א לחבירו (משנה בתענית דף יב ע"א, אבות דר"נ פכ"ט מ"ז, ברייתא במד"ק דף טו ע"א). לא ישאל שלום לחבירו (מס' כלה פ"י, דר"א רבה פ"י, ודד"א ווסא פרק השלום)] משמע שהשאלה מופנית לחבירו איך שלומו ומצבו גופו או נפשו וכדו'. וכ"מ בפשטות המשנה (גיסין דף סא ע"א) ושואלין בשלומן (של העכו"ם) מפני דרכי שלום, ע"ש. הרי ששואלים אותם אם שלום להם. וכן פשטות לשון הכתוב (שמות יח, ז) "וישאלו איש לרעהו לשלום". וכלשונות הפסוקים (בראשית כט, ו) "ויאמר להם השלום לו, ויאמרו שלום" וגו'. וכן בנביא (מ"ב ד, כו) "השלום לילד, ותאמר שלום". והיינו ששואלו בלשון שאלה "השלום לך" כלומר האם אצלך הכל בשלימות, ומשיבו כן "שלום" ב"ה הכל בסדר. ואף דמהפסוקים הללו אינו מוכרח, דשמא הוא דוקא שכתוב מפורש "וישאלו" או "השלום" (בה"א), אבל כשאומר רק "שלום עליכם" הוא ברכה בלבד. אך בפשטות לשון המושג "שאלת שלום" משמע ששואל לחבירו כנ"ל. ואין לומר שהכוונה ב"שואל" הוא רק מלשון שפוטת תחילה בשלום (כמו בברכות דף יג ע"א בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם), שהרי ש"ש הוא "מושג" בכל הש"ס בין על השואל ובין על המשיב, כמ"ש (תענית דף יב ע"ב) ממעטין במשא ומתן וכו' ובש"ש, וכן (ירושלמי מוע"ק פ"ג ה"ג יב:) איגרות של רשות זו ש"ש וכדו', ואף שהכוונה גם למשיב בשלום. וכמפורש בלשון התוספתא (ברכות פ"ג הכ"ב, ובירושלמי שם פ"ה ה"א לו:) "משיב ש"ש". [נורק מה שאמרו בגמ' (לגבי שלום באמצע התפילה, או למלך, או לאבל וכדו') "שואל בשלום" בזה שייך להתפרש שהוא המקדים בש"ש ולא שחבירו שאל אותו והשיב בש"ש. אבל "שאלת שלום" תמיד הוא מושג כללי של 'אמירת שלום' לחבירו ואינה מתייחסת לשואל או למשיב כנ"ל].

וכ"מ בגמ' (ב"מ דף פז ע"א) עה"פ (בראשית יח, ט) "איה שרה אשתך" מכאן שישאל אדם באכסניא שלו, ופריך דהאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, ומשני ע"י בעלה שאני. ומבאר דהמושג ש"ש היינו ששואל בשלום, אלא כאן מותר רק כששואל בשלומה ע"י בעלה (כפירוש תוס' שם ובקידושין דף ע"ב ע"ב, דשואל אותו איך שלומה ולא שולח לה שלום). וכע"ז הוכיח בשו"ת אבנ"ז (יד"ד סי' תער, שהובא להלן הערה יב) בסו"ד ע"ש. וגם הרב השואל הבין כן, ד"שאלת שלום" היינו משום ששואל אותו אם הוא בשלום, ולכן רצה לחדש שדוקא ש"ש אסור באבל כיון שאינו שרוי בשלום, אבל "ברכת שלום" שמברכו שיהיה בשלום מותר, (אלא שדחאו האבנ"ז לדעתו ש"ש היינו ששואל מהש"ת ומברכו שיהיה עליו שלום כמשי"ת שם). ומובן בזה דברי א' הראשונים עמ"ס מוע"ק (הר"ד בשו"ת באר משה ח"ד סי' קו) שכתב דש"ש האסורה באבל, היינו כששואל לאחרים "היאך אתה בשלום" (מה שלומך), אבל א"ל "לך לשלום" או "יבוא עליך שלום" מותר. ולהנ"ל מובן, כי בכה"ג הוא רק ברכה (כסענת השואל באבנ"ז הנ"ל, רק דאפשר ליישב שעדיין גם 'ברכת שלום' אסורה כיון שהקב"ה גזר עליו שתהיה מידת הדין מתוחה עליו ולא יהיה בשלום). וכ"מ באוה"ח עה"פ (בראשית מג, כז) "וישאל להם לשלום" דש"ש הוא מלשון שאלה, ע"ש. [נייל"ע ברוב הראיות, שמא גם כשאמרו "שואל בשלום" לא נתכוונו דוקא ל"שאלה" ודוקא ל"שלום", אלא למושג הכללי לאחל ולברך את חבירו, ומה שנקטו לשון ש"ש הוא רק מלשון "מְשַׁלֵּם" (עי' אב"ע תהלים פא, יא). והיינו כעין דברי שו"ת אבנ"ז (להלן הערה יב) ששואל כן מהקב"ה שיברכוהו, ע"ש. ואפשר ליישב, דאם לא מצינו מפורש דהכוונה לשאר איחולים, יש לפרשו בברכת שלום דוקא או ברכות היום הדומות להם, והראיה מדברי הפוסקים שאמרו באשה ובאבל וכדו' דוקא "שלום" או ברכות היום כמו "בוקר טוב" וכדו' והתירו "מזל טוב" וכדו', ומוכת דבסתמא לא מפרשים כן על כל הברכות ואיחולים].

לכן גם מה שאמרו (ב"ק דף עג ע"ב) "כדי ש"ש תלמיד לרב" שהוא "שלום עליך רבי ומורי", או "שלום" בזמננו, היינו ששואל בשלומו (כדלהלן הערה יג). ולפי"ז גם בזמננו שאומרים "שלום" הוא מלשון שאלה במצב שלימותו, אפילו שלא אומר בנוסח תמיהה "השלום לך". ונמצא דכל האומר לחבירו "שלום" או "שלום עליך", שואל אותו אם שלום לו, וכשמשיב "עליכם שלום" או "שלום" כוונתו שאצלי שלום ואקוה שגם אצלך שלום, (ואולי אם היה איזה דבר לא טוב כ"כ, היה

לְשׁוֹן הַשְּׁלֹמֹה

נהוג להשיב "שלום, אלא שכך וכך", ורק היום כיון שממילא לא מתכוונים לשאלת שלומי' וברובם אף לא לברכה, לכן אם רוצים באמת לשאול, שואלים ממש "מה נשמע אתך" וכדו'. **אך צ"ב** היכן תשובתו של השני על שלומי, והיכן תשובתו של הראשון על ש"ש המשיב. ואפ"ל דכשהראשון שואל "שלום" לחבירו מונח דאצלו שלום, רק שואל "מה שלומיך" אם גם לך שלום, והמשיב "שלום" או "עליכם שלום" מונח שגם אצלו שלום והכל בסדר ויה"ר שגם לך (השואל) ימשיך להיות שלום. [ונמצא דה"ש שלום של המשיב בודאי הוא גם תשובה על שלומי וגם ברכה לשואל, ולא שייך לומר שהוא "שאלה" שהרי השואל לא חזר ומשיבו, ולא שייך לומר שהוא רק "ברכה" דא"כ לא ענה על שאלת השואל אותו בשלומי, ולא שייך לומר שהוא רק "תשובה" דא"כ למה אומר "עליכם שלום". וע"כ דכשהוא שואל אותו "שלום" מוכח דשלומי טוב (וע"כ פ' שאינו רוצה להוסיף לפרט על שלומי) אלא שמתעניין אם גם שלומי (של חבירו) טוב, רק כיון שהמשיב לא שמע כן מפורש, לכן מלבד שענה לו שאצלו שלום, כולל בזה גם ברכתו שבאמת יהיה לו "שלום עליכם". וא"כ ב"שלום" השואל יש 'אמירה' שהוא בשלום ו'שאלה' על שלום חבירו, וב'שלום' המשיב יש 'תשובה' שהוא בשלום ו'ברכה' שחבירו ימשיך להיות בשלום. (ולדעת הסוברים שבכל ש"ש מונח גם ברכה, נמצא דהשואל בשלום חבירו מתכוון ל'אמירה' שאצלו שלום, 'שאלה' אם לחבירו שלום ו'ברכה' שיהיה לחבירו שלום. והמשיב שלום מתכוון 'תשובה' שאצלו שלום ו'ברכה' שלחבירו שלום. משא"כ לדעת הסוברים שהוא רק ברכה כדברי הדרישה, א"כ השואל מברכו בשלום והמשיב חזר ומברכו כשאר ברכות זל"ו. וכע"ז להאבנ"ז רק בתוספת שאלה להקב"ה, דהשואל 'שואל' להשי"ת ש'יברך' לחבירו בשלום, וגם המשיב 'שואל' להשי"ת ש'יברך' את השואל בשלום.]) ומתורץ בזה הערת הדרישה (דלהלן הערה ט). **ויש** להוכיחו גם ממש"כ הפוסקים דאף שאסור לשאול בשלום האב"ל והאשה, מותר לברכם בשאר ברכות כגון "יום טוב" או "מזל טוב" וכדו' (חוץ מ"צפרא טבא" לכמה פוסקים). ולכאורה בשלמא מדין האב"ל אינו ראייה, די"ל דאף שגם "שלום" הוא ברכה מ"מ אין לברכו בברכה הנוגדת למצבו. אבל לגבי אשה דאין האיסור משום מצבה הנוכחי אלא משום חיבה, אף דגם בזה שייך לומר שרק בברכת "שלום" הוי חיבה יותר משאר ברכות, מ"מ אינו מסתבר, וע"כ דמה שאסרו דוקא ב"שלום" משום שפירושו "שאלה" וע"י ששואל בשלומה גורם חיבה יותר ממה שמברכה בסתם. וכמש"נ לעיל מהגמ' (ב"מ ס"ט) שלמדו כן מהפסוק "איה שרה אשתך" שהוא לשון שאלה.

והנה בש"ך עה"ת לר"מ הכהן מתלמיד תלמידי האריז"ל כתב עה"פ (שמות יח, ז) "ויצא יתרו לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבואו האהלה", פירש שהכוונה ל'אוהל ה'" שהיא השכינה דהיינו שהכניסו תחת כנפי השכינה ונקרא גר צדק, ובמדרש אמרו ד"האהלה" היינו שהכניסו לבהמ"ד, [וכן כתיב (במדבר יט, יד) "אדם כי ימות באוהל", ודרשו חז"ל (שבת דף פג ע"ב) אפילו בשעת מיתה תהיה עוסק בתורה וכו', אין דבר"ת מתקיימים אלא במי שממית עצמו באהלה של תורה]. ואולי כוונת הפסוק "וישאלו איש לרעהו לשלום" כמו ששואלים לגר מה ראה להתגייר, (כמ"ש בגמ' יבמות דף מז ע"א, וברמב"ם פ"ד מאסר"ב ה"א כיצד מקבלים גר צדק וכו' מה ראתי שבאת להתגייר וכו'), וזהו שהמשיך "איש לרעהו" כלומר האם מרצונו נתגייר, ד"לרצון" תרגומו "לרעוא" ולא לשום פניה אחרת לומר שחתנו מלך וכדו'. [נא"ה: ובדברי הפסוק הנ"ל (שמות יח, ז) "ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום", פירש בתרגום יונתן "ונפק משה גו' וסגיד ליה וגיידה ושיילו גבר לחבריה לשלם".] וצ"ע כיון דמותר לשאול בשלום הגוי (כמבואר בגיטין דף סא ע"א), מדוע לא שאל בשלומי קודם שנתגייר (וע"כ להלן פ"ח הערה ב). ולהג"ל א"ש שמא שאל בשלומי גם קודם שנתגייר, רק כאן הכוונה לש"ש של גוף הגיור, והוא חידוש]. "ויבואו האהלה" לבדקו אם נתגייר מלב ומנפש, כמו שהיה אברהם אבינו עושה מאכיל ומשקה ומושיבם תחת העץ לבדקן, וכל מי שענפיו של אילן חופים עליו היה יודע שהוא גר צדק, (ואולי כוונתו לפרש בזה הכתוב בראשית יח, ח "תחת העץ ויאכלו"), כן עשה משה הכניסו האהלה לבדקו אם האוהל קולטו, (נא"ה: וצ"ל דאף שפירש כבר ד'ויבואו האהלה' היינו שהכניסו תחת כנפי השכינה. מ"מ רוצה לפרש בשני אופנים. וכמו שבהמשך מפרש "וישאלו איש לרעהו" ששאל כן מהקב"ה, אפילו דלעיל פירש דשאל אותו מה ראה להתגייר). "וישאלו איש לרעהו לשלום", שאל מהקב"ה שנקרא ריע לשלום שיקבלהו, שכן לשלום בא"ת ב"ש גימטריה קבל, עכ"ד. **ובאמירת** שלום כהלכתה כתב שמבואר בדבריו דש"ש הוא מלשון שאילה, כמו ששואלים גר שבא להתגייר אם כוונתו לשמים. (וא"כ הוא הוכחה למש"נ דהוי מלשון שאילה, אלא דא"כ הוא סותר את האבנ"ז הנזכר להלן הערה יב שכתב דש"ש אינה כהבנת הגר"י לנדא ששואל לנשאל, אלא ששואל להקב"ה). אכן במובא לפנינו מוכח שזה אינו, כי בתחילה שפירש ששאל ליתרו אם נתגייר לרצונו, לא פירש בדיוק את התיבה 'לשלום', וממילא לא פירש הפסוק כפשוטו רק ש"וישאלו" היינו לשאלו על הגירות ו'רעהו' היינו אם רוצה. וגם אח"כ שפירש ד'וישאלו איש לרעהו לשלום", היינו ששאל להקב"ה שנקרא ריע שיקבלהו לשלום בגירותו. ושפיר י"ל

וממונו "בשלימות"¹, אלא שמזכיר עליו שמו יתברך². ויש אומרים שכלול בו גם "ברכה" לחבירו³ שיהיה בשלום כלומר בשלימות ובטוב⁴, וכולל בזה גם את שמו יתברך הנקרא "שלום" שיברכהו⁵. ויש לזהר בזה כי ה' קרוב לקבל כל תפילה וברכה⁶.

לְאַהֲבֵי תַצְרוּץ

כהאבנ"ז שש"ש הוא ששואל להקב"ה ולא לאדם הנשאל. (ועוד שכבר כתבנו דמנ"פ אינה ראייה מוכרחת מהפסוק "וישאלו איש לרעהו", דשם כתוב בהדיא "וישאלו" מלשון ששואל אותו, משא"כ בגדר הכללי של ש"ש כמו שהבאנו שכתוב בהדיא "ומשיב בש"ש").

ב. **איתא** במדרש (תנחומא ישן וישב אות יג) וכי הצאן יודעות מהו שלום שא"ל (בראשית לו, יד) "את שלום הצאן", אמר ר"א צריך אדם שיתפלל על מי שמשביעו, כי היה יעקב משתכר מצאנו ואוכל החלב ולובש הגז לפיכך נצרך לשאול בשלומן ע"ש. וכ"מ בפרקי דר"א (פרק לו) אמר יעקב ליוסף, בני, הרי יש לי כמה ימים שלא שמעתי את שלום אחיך ואת שלום הצאן ותראם, עכ"ל. ומשמע ג"כ שהכוונה בשלום להתעניינות בשלומם. וכ"ה במדרש (ב"ר פד, יג) עה"פ "ויאמר לו, לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן", "את שלום אחיך" נחא, אלא מאי "ואת שלום הצאן", הלא אמרת שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש לו הנאה ממנו, ע"ש. הרי דש"ש אינה רק ששואל כן לחבירו, אלא לכל דבר שמתעניין בו כבהמות הללו. **וכע"ז** מצינו שחייב אדם להכיר טובה למי שנהנה ממנו, כמ"ש בגמ' (ב"מ דף פו ע"א) לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו, ואפילו לדומם כדמצינו (רש"י שמות ז, יט) שהיאור לא לקה בדם וצפרדעים ע"י משה אלא ע"י אהרן, כי ניצל על ידו, וכדא"ר תנחום (תנחומא פרשת וארא יד. וכו' בשמו"ר ט, י, ז) א"ל הקב"ה למשה המים ששמרוך בשעה שהושלכת ליאור ועפר שהגין עליך כשהרגת את המצרי, אינו דין שילקו על ידיך לפיכך לקו ע"י אהרן, ע"ש. **וה"נ** הוי כעין הכרת הטוב שמתעניין ודואג בשלומן של הצאן. וכן פירש הגר"ח שמואלביץ בשיחות מוסר (הגדפ"מ מאמר עג) דמה שצריך לשאול בשלום הצאן הוא מהכרת הטוב דהוא דבר שיש לו הנאה ממנו, 'ומפליא הדבר שבדיבור אחד דרש יעקב אבינו בשלום בניו שבטי יה ובשלום הצאן'. גם בעבד המלך (בראשית ע"ב 32) **פירש** שהטעם לדרוש בשלומם שלא יהא כפוי טובה ומוזה יכיר גם טובת ה' עליו. **[ובחיוב הכרת הטוב לבע"ח, כתב בדעת זקנים (שמות כב, לו) עה"פ "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו", כי דרך העולם שהכלב שומר על הצאן, ואם בא זאב וטרף הצאן יש לתת הטריפה לכלב ולא תהיה כפוי טובה, שהרי הכלב שומר עליו עד שנטרפה. וכע"ז במכילתא (פר' משפטים שמות כ, ה) עה"פ "לכלב תשליכון אותו", ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, שנא' (שמות י"א, ז) "ולכל בני" לא יחרץ כלב לשונו", אמר הקב"ה תן לו שכרו. וכן במדרש (שמו"ר לא, ט) למה לכלב, אמר הקב"ה חייבים אתם לכלבים. כס"ח (סי' תרסה) כתב דמ"כ (דברים כה, ד) "לא תחטום שור בדישו", הוא משום הכרת הטוב. ובתנחומא עה"פ (בראשית ד, יג) "גדול עונוי מנשוא", למה זכו הציפורים לכיסוי הדם, בעבור הטובה שעשו לקין שלא ידע איך לקבור את הבל, ובאו שני ציפורים והרגה אחת את חבירתה וחפרה בידה וקברה אותה. ובירושלמי (פ"ח מכלאים ה"ג) מעשה באדם אחד שהזמין חכם אחד לסעודה והושיב את כלבו ליד השולחן סמוך לחכם, שאל החכם מה עשיתי שאתה מבזה אותי, השיבו כי הנני חייב לכלב הכרת הטוב שהציל את אשתי. גם בגמ' (בכורות דף ה ע"א) אמרו למה זכו החמורים שיעשו בהם מצות פטור חמור, דכך צויה ה', ועוד שסייעו לבני"י ביציאתם ממצרים, שאין לך אחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים טעונים מכספה של מצרים].**

ג. **כתב** (בראשית מג, כז) "וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם" וגו', **ופירש** הספורנו "השלום" האם יש שלום לכם בבריאות הגוף, כי הבריות יהיה בשלום ההפכים, כשלא יתקומם אחד מההפכים על הפכו. וכע"ז כתב הספורנו (במדבר כה, יב) עה"פ "לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום", את בריתי שלום, ממלה"מ, כענין (איוב כה, ב) "עושה שלום במרומיו". כי ההפסד לא יקרה אלא בסיבת התנגדות ההפכים, וזה נתקיים בפנחס שהאריך ימים הרבה מאוד מכל שאר אנשי דורו ע"ש. וי"מ (להלן פ"ח הערה מא) בזה כוונת האומרים "שלום עליכם" בלשון רבים דקאי על ד' יסודות, שלא תהיה מחלוקת ביניהם וממילא האדם יהיה בקו הבריות, ע"ש. ובספורנו כתב (בראשית כה, כא) "ושבתי בשלום" מן החללים המעבירים ג"כ את האדם מדעתו, והוא "רוח רעה" שהזכירו חז"ל. **וכן פירש באב"ע** (שם מג, כז) "השלום אביכם הזקן", שם תחת שם התואר, והיא דרך קצרה, כאילו אמר "השלום לאביכם", וכן "ואתה שלום" (ש"א כה, ו). **ופירש** שם באבי העזר כי שלם בלא וא"ו מורה על שלימות הגוף ובריאות, כמו "ויבוא יעקב שלם" (בראשית לג, יח). אבל "שלום" עם וא"ו מורה על שלום מאויביו ומפגע רע וכו'. כמ"ש רש"י (שם כה, כא) "ושבתי בשלום" וגו' "שלם" מן החטא ע"ש, והוא מלשון השלימות. וכע"ז פירש האוה"ח עה"פ (שם כט, ו) "ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום". וצ"ע מדוע לא ענו כלשון השאלה "השלום לו". (ולהלן פ"ז הערה י תירצנו בכמה דרכים). ותירץ דבלשון שלום יש שני משמעויות, א' שלם בגופו וממונו,

לְאֹהֲבֵי תְּרוּתָךְ

אוצר החכמה

וב' אם הם שלמים עמו, ולזה נתחכמו לומר "שלום" לכל מה שאתה שואל שלום. וע"ש כמה ביאורים. **וכן** פירש המלבי"ם (ש"א ל, כא) "ויגש דוד את העם וישאל להם לשלום", יען כי נחלשו בדרך שאל לשלום גופם ובריאותם. וכמ"ש (בראשית מא, כז) "אלקים יענה את שלום פרעה", דע"פ האלקים תהיה התשובה איך יהיה מצבו. רק מוכח דנחשב לשואלו בשם ה', וילע"ב. **וכן** כתיב (מ"ב ד, כו) "השלום לילד, ותאמר שלום", והיינו ג"כ שמורה על שלימות הגוף (אפילו שכתוב ברא"ו). (וע"ע להלן פכ"ט הערה לה). הרי דשלום פירושו מלשון שלימות, ובפשטות הוא בשלימות בריאות הגוף, או גם שאר שלימות ביניהם כמ"ש האוה"ת. גם להלן (הערה מא) נתבאר דהאומר לחבירו "שלום עליכם" כוונתו אם כל ד' חלקי הגוף בשלימות, ולכן אף ליחיד אומרים בלשון רבים "שלום עליכם", ע"ש.

גם בעקידת יצחק (שער עד) מבואר ש"שלום" הוא מלשון שלימות וזת"ד, והמונן חושב דשלום שייך רק בין כתות המתקוטטות ורבות תחילה דאין סירכא בלא נקב, כאמרם (סנהדרין דף קה ע"א) עמון ומואב עשו שלום ביניהם. ובאמת לא הכירו את יופיו של השלום ולא דיברו בשבתו, ולדבריהם יהיה השלום כענין הבושה שהחכם אמר בה שאינה מעלה כי באה רק לאחר חטא קודם לה. ולכן לא שבתוה אלא בנערים שדרך לחיות חיי ההפעלות, ולדבריהם נמצא שהוא מגונה. אבל האמת שאין מתנאי השלום להיות מריבה או קטטה קודמת לה, אלא ענינה הוא מה שימנעם, כי השלום הוא טוב משותף הכרחי בין האישים הצריכים חיבור ודיבוק, להעמיד מצב כל החלקים על תכנם ותקון צורתם וצביונם. לכן נקרא ה' שלום שהשלום שלו (מדרש חזית פ"א), כי הוא קושר כל העולמות ומקיימן על צורתן ומצבן בצביונן ובקומתן. וכמו שבאיש פרטי, אם בטלו הטותנות, ניתק החוט המקשר במקום ההוא, חשכו העינים ניתק חוט אחר יפה ממנו, נפל רפיון באחד מאבריו הרי נתקו ב' או ג' חוטים ויותר, ואם נפסקו כולם או רובם כבר מת החי ההוא ונפסד לגמרי. כך הענין בעולם, דכשיעמוד בשלום ובמישור, והיינו שהחוט המקשר והמתזיק כל החלקים ומסב תועלתם אל הטוב הכללי הוא קיים ועומד ובקיומו, בזה יעמוד חי ולא יקרהו פגע חלקי או כללי, רק בניתוק החוט ההוא, או חלק מחלקיו. לכן הוא שייך גם בבעלי חיים, כמ"ש (בראשית לו, יד) "את שלום אחיך ואת שלום הצאן", והרי אישי הצאן אינם בעלי הסכמה זע"ז, ומה שייך ביניהם "שלום", אלא טוב המצב והבריאות אשר לכל אחד מהם בעצמו, זהו שלומם וטובתם, וכאשר יפסד בחלק או בכל, שלומם בטל. ואפילו בענינים שאינם גוף אחד בעל מצב ולא הרבה גופים נאמר לשון זו, כמ"ש (ש"ב יא, ז) "וישאל דוד לשלום יואב ולשלום העם ולשלום המלחמה", כי מי נתן שלום במלחמה, אלא שזכר ג' הענינים יחד. ד"שלום יואב" הוא טוב מצב האיש בבחינת חלקיו. ו"שלום העם" בבחינת הסכמת אישיו. ו"שלום המלחמה" הוא הענין המעמדי, כל דבר מאיזה מין שיהיה. נמצא שהשלום הוא הטבע המעמדי חלקי הנמצא, באופן שהנמצא ההוא ימצא על מהותו, ובהעלותו יפרד ויפסד, עכ"ד. **ובספר** העיקרים (מאמר ד פנ"א) כתב דההסכמה בין ההפכים יקרא "שלום", והוא סיבת ההויה וקיום המורכב כל זמן שיתמיד השווי ההוא, כמו שבהסכמת האנשים המתחלפים בדעות קצתם עם קצתם יתקיים הכלל כולו וכו'. וז"ש הכתוב (תהלים כט, יא) "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", דמתפלל שיברך את עמו בשלום כרי שתהיה ההסכמה ביניהם ולא יגבר אחד מהקצוות על האחר בענין שתסור המעלה ויבוא הפחיתות, וההסכמה הזאת תקרא "שלום" וכו', שהוא שם מונח על ההסכמה בין האנשים מבלי התנגדות האחד על האחר, עכ"ל (בדילוג).

[וע"ע בלשונות המפרשים (המקור צויין בסוף הציטוט): בחברת ואהבת האנשים יש ב' דברים, א' התמדת האהבה והקיבוץ בתרחקת מה שיביא לידי פירוד. ב' אם כבר נפל ביניהם מחלוקת ומריבה, לשוב להתחבר יחד כבתחילה כו' ושנים אלו יקראו שלום וכו'. (הרי שיש שלום גם בלא מחלוקת כמש"ת). ועל ב' מיני שלום אלו אמר הנביא בשם ה' (ישעיה נז, יט) "בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו", ירצה בכפל כי שני שלומות יקרא ה'. א' למי שנתרחק ממנו ונעשו אויביו, עתה ישלים עמו. והב' למי שכבר הוא קרוב, ולא באו לידי הפרש, ידבר שלום להחזיק ולותמיד קשר האהבה וכו'. כל הנבראים כולם מציאותם תלוי בשלום ההפכים והשוות הדברים המנגדים. ולזה גם חיי האדם נקראו שלום, כאמרו (מלאכי ב, ה) "בריתי היתה אתו החיים והשלום". כי הם תלויים בשלום עצמו ואיכותיו, שלא יתגבר האחד על חבירו ויגרמו המיתה. (בינה לעיתים ח"ב דרוש אחרון לבית מילה). ראה בענין איך השלום קיום כל הבריאה, כל יחוד הוא שלום וכל פירוד הוא מחלוקת. (שבט מוסר פל"ז אות טו). השלום הוא מצד ג' פנים, א' שלום בית דהיינו עם אשתו, ב' השלום שיש לו עם רעיו וחבירו והוא השלום שיש לו עם עצמו, וג' עם שאר בני"א שלא יהיה במחלוקת עמם, ודבר זה תלוי בשלום מלכות שהוא מחזיק השלום בעם. (מהר"ל נתיבות עולם, נתיב השלום פ"ג). גדר השלום היא האחוזת והיחוד בין הנפרדים וכו', ושלום הוא ענין התחברות ואהבה בין אחד לחבירו שאין דבר מפריד ביניהם (שיח יצחק להגרי"א חבר ח"א-דרוש לשבת תרומה אות כב, כה). שלום

שלום לאוהבי חירותך

(12:34:57)

מורה על חיבור החלקים הנפרדים, להיותם מותאמים ומתאחים זב"ז. ונמצא שנפש האדם בחייו הוא העושה שלום בין פרקי אבריו שיהיו אחוים ומיוחדים זב"ז חבור חזק וקיים ובאמת הצדיקים ות"ח הם המביאים שלום בעולם, לחבר האהל להיות אחד, והוא מ"ש "וכל בניך למודי ה' רוב שלום בניך". (שיח יצחק להגרי"א חבר ח"ב, ליקוטים ח"ב). ענין המחלוקת הוא פירוד היסודות, והשלום הוא יחודם וחיבורם, וע"ז נאמר "עושה שלום במרומיו", וכן בפנחס כתיב "הנני נותן לו את בריתי שלום", והוא אליהו שנשאר חי וקיים לעולם וכו'. (יד מצרים להגרי"א חבר, פירוש הגדה של פסח).

ובעולת יצחק (אלסטר, עמוד ג) העיר לדקדק בלשון המשנה שאמר (ברכות דף נד ע"א) "שואל את שלום חבירו", מדוע שינה התנא בלשון שואל ולא בלשון "מברך את חבירו" או "נותן לו שלום". ופירש דחז"ל השתמשו בלשון ש"ש דוקא, כי אף שהתירו להשתמש בשמו יתב' לברכת חבירו (כמובא בברכות דף נד ע"א, ולהלן פ"ד ס"ג), רצו להכניס הזהירות לא להוציא שם שמים לבטלה, והו"ל כאילו "שואלים" רשות מהקב"ה לברך את חבירו בשמו. [והביא עפ"מ ששמע מהפחד יצחק וצ"ל (וכ"ה בפחד יצחק שבת ב, ב. סוכות כא, ו-ז. פסח נד, ב) שלכן משתמשים בלשון "יראת שמים" ולא "יראת ה'" כמו שאומרים "אהבת ה'" ולא אומרים "אהבת שמים", כי הזהירות לא להוציא שם שמים לבטלה היא תנועה של יראה, ובבטוי עצמו נמנעים מלהזכיר ה', ולכן שינו את הביטוי מ"יראת ה'" כלשון המקרא ל"יראת שמים"], עכ"ד. **אך** לכאורה לא דק, שהרי אין כוונת "שאלת שלום" אלא בסתמא משום ששואל לשלום גופו ומשפחתו וכדו' (כמש"נ לעיל הערה א), או ששואל מהקב"ה שיתן לו ברכה (כדלהלן הערה יב מהאבנ"ז), או שהוא ברכה בלבד (כדלהלן הערה ט), אבל אינו כלל מלשון שאילה ובקשת רשות להשתמש בזה. [וביותר, שהרי כתב רש"י (בראשית יח, א) א"ר חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה "ושאל בשלומי". (ומקורו בב"מ דף פו ע"ב בא הקב"ה לשאול באברהם). וצ"ע כיון דמירי שהקב"ה בעצמו בא ושאל בשלומי א"כ מה שייך כאן לשון "שאל" בשלומי, וכי שאל רשות מעצמו כביכול ח"ו, והוא שאלה גם על הבנת האבנ"ז דש"ש היינו ששואל מהש"ת לברכו, ע"ש. ומוכח כמש"נ (הערה א) דלשון ש"ש הוא רק ששואל כן לחבירו איך מרגיש וכדו'. אלא שאינו מוכרח דו"ל שדוקא כשכתוב מפורש "שאל בשלומי" בלשון פעולה בזה פשוט ששואל בשלומי, משא"כ במושג הכללי של ש"ש דאינה שאלה לפלוגי, (וכעין מה שדחינו לעיל הערה א דאין להוכיח ממש מהכתובים "וישאלו איש לרעהו", "השלום לך").]

ד. בפמ"ג (או"ח סי' פט במשב"ז ס"ק ב) כתב, אם משכים לפתחו (באקראי, דאילו במשכים לפתחו ממש אסור אפילו "צפרא טבא") ונותן שלום בלע"ז יל"ע, ומסביר הכינויים שאומר "הרחום ירחמך" או "החנן יחננך" וכדו', אף למ"ד דאסור במרחץ (כמובא בס' פד), הכא שרי דמברכו בשמו של הקב"ה, ואפשר דה"ה כשאומר "מי ששמו שלום יתן שלומך" שרי, ובזה צ"ע, עכ"ל. וכ"כ במשנ"ב (ס"ק יא) דבמקדים לפתחו שמותר לומר "צפרא טבא", אסור לומר "שלום" כיון שהוא שמו יתב', ואין ראוי להזכיר שמו על האדם ולכבדו קודם שמכבד להקב"ה. ובלשון לע"ז יל"ע. ומסתברא דאם אומר "הרחום ירחמך" או "החנן יחננך" וכדו' שרי, דמברכו בשמו של הקב"ה כמ"ש הפמ"ג, עכ"ד. הרי דאם רק "מברכו" בשמו של הקב"ה כמו "מי שהוא שלום יברכך בשלום", נסתפק הפמ"ג אם מותר לאומרו קודם התפילה דהוי כמתפלל על חבירו וכדו', אבל טעם האיסור קודם התפילה משום ש"מזכיר" שמו יתב' "עליו" ומכבדו בכך ואסור. ומוכח דבכל פעם שאומר לחבירו "שלום", אין כוונתו לברכו שהקב"ה ששמו שלום יברכו (דזה שייך להתיר לומר לפני התפילה), אלא כוונתו להזכיר עליו שמו יתב' וזה אסור, (ואולי זה גופא הספק באמירת שלום בלשון לע"ז, אם הכוונה לברכו בשלום שמותר, או רק להזכיר עליו שלום שאסור). [ומובן לפמשי"ת (להלן פ"ד הערה לט) דאחד הטעמים שהתקינו לשאול שלום חבירו בשם הוא כדי שיהיה שם שמים שגור בפי ההמון, וא"כ תיקנו שבכל פעם שמברך לחבירו רק "זכיר" שם שמים עליו לכבדו בכך, אבל לא שמברכו בשם שמים זה]. משא"כ לפי"ד הר"ן והאבנ"ז (דלהלן הערה יב) בכל "שלום" שאנו מזכירים לחבר, הכוונה ברכה שה' ששמו שלום ישים עליך שלום. **וכ"מ קצת בפרש"י** (גיטין דף סא ע"א ד"ה ושואלין בשלום) דשואלים בשלום העכו"ם כל השנה משום דרכי שלום, "ואע"פ שמטיל על הנכרי שם שמים שהשלום שמו של הקב"ה", עכ"ל. ומדלא כתב "ואע"פ שמברכו בשם שמים" וכדו', משמע שבאמת מברכו אלא רק "מטיל" ו"מזכיר" עליו שם שמים, וילע"ב. [ובשו"ת הרדב"ז (להלן פ"ז הערה לד) כתב דאף שאין לכתוב "שלום" במכתב כי הוא שמו יתב', מותר לכתוב "יש שלום בארץ" וכדו', כי אין הכוונה לשמו יתב' אלא שיש שלום בארץ, ע"ש. ובשלמא לדעת הסוברים דש"ש היינו שמברכו בשמו יתב', מובנים דבריו דאילו כשמזכיר בסתם שיש שלום בארץ אינו בא לברכו בשמו יתב'. אבל לדברי המפרשים (שבהערה קודמת) דש"ש הוא רק שאילה אם הוא בשלימות א"כ גם זה הוא מלשון שלום ושלימות בעולם. ולפי"ז צ"ל דמ"מ כיון שמתכוון "להזכיר" עליו שמו יתב', מ"מ בזה הלהתקדש יותר מסתם "יש שלום בעולם" וכדו'.]

ה. **בכ"מ מוכח דש"ש הוא ברכה**, האחד מהמבואר בגמ' (נדרים דף ח ע"א) שאם נידוהו בחלום ילך וישב בפרשת דרכים,

לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ

אוצר החכמה

ויהיב שלמא לבי עשרה. ופירש הר"ן שמתוך ששייבו לו "שלום" יגינו עליו מן היסורים ע"ש. (ולחלן פכ"ד הערה כז והחבנו
 בדין זה). ומוכת שברכת שלום לבד היא ברכה ומגנת מהיסורים. וכן הוכיח בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' מת). גם בגמ'
 (שבת דף פט ע"א) איתא, אמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה קושר כתרים לאותיות, אמר לו משה אין
 שלום בעירך, אמר לפניו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, אמר לו היה לך לעזרני (ופרש"י לומר "תצלה מלאכתך"), מיד אמר
 לו (במדבר יד, יז) "ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת", עכ"ד. ומשמע קצת שהוא ברכה. וכ"מ בגמ' (סנהדרין דף יא ע"ב) לגבי
 ר"ג שאמר להם "שלומכון יסגא" ע"ש, ומשמע שהוא ברכה. וכ"מ ממה שאמר יעקב לעשיו (בראשית לג, יא) "קח נא את
 ברכתי", ופרש"י ברכתי, מנחתי, מנחה זו הבאה על ראיית פנים ולפרקים, אינה באה אלא לש"ש, וכל ברכה שהיא
 לראיית פנים כגון (להלן מז, ז) "ויברך יעקב את פרעה", וכן בסנחריב (מ"ב יח, לא) "עשו איתי ברכה", וכן (ש"ב ח, י) "בתועי
 מלך חמת", לשאול לו לשלום ולברכו, כולם לשון ברכת שלום הן שקורין שלודא"ר בלע"ז (שהוא "דרוש בשלום"), אף זו
 ברכתי מו"ן שלו"ד (שסוגנו "ברכתי לשלום"), עכ"ל רש"י. ועוד דכתיב (ש"א יג, י) "ויהי ככלותו להעלות העולה, והנה
 שמואל בא ויצא שואל לקראתו לברכו", ותירגם בתרגום יונתן "ונפק שואל לקדמותיה למשאל בשלמיה". וכן פירש
 בשמו במצודות דוד (שם) "לברכו" לתת לו שלום. וכתיב (מ"א י, טו) "וילך משם וימצא את יהונדב בן רכב לקראתו
 ויברכהו", ותירגם בתרגום יונתן "ואשכח ית יהונתן בר רכב לקדמותיה וברכיה ושאיל בשלמיה". וכן כתיב (מ"ב יח, לא)
 "עשו אתי ברכה" ופרש"י ש"ש כמו (בראשית מז, ז) "ויברך יעקב את פרעה", עכ"ל. וכ"מ בתוס' שבירושלמי (ברכות סב: סוף
 פ"ח ה"ז) מובא דגוי אחד פגע את רבי ישמעאל ובירכו, אמר ליה כבר מילתך אמורה. והתוס' (חולין דף מט ע"א ד"ה ואברה
 מברכיך) שכתבו דאפילו עובדי כוכבים המברכים את ישראל מתברכין, כדאיתא בירושלמי דברכות (הג"ל) דהוא עכו"ם
 דיהיב שלמא לרבי ישמעאל אמר לו מילתך כבר אמורה פירוש איני צריך להחזיר לך שלום שברכתך כתובה מ"אברה
 מברכיך", עכ"ל. ומוכת שפירשו דמה שבירכו הוא בנתינת שלום וגם ע"ז הולך הכתוב (בראשית יב, ג) "ואברה מברכיך"
 שהוא לשון ברכה (כדלהלן פ"ג הערה קפב). וכ"מ בגמ' (ברכות דף נד ע"א, ומכות דף כג ע"ב) שהתקינו לשאול שלום חבירו
 בשם. ובמהלך הגמ' בטעם שהמשנה הוצרכה להביא כמה פסוקים למקור הדין, פרש"י (ברכות שם) וכ"ת מלאך הוא דקא"ל
 לגדעון ולא שאל בשלמו ולא ברכו, אלא בשליחות קאמר, מאת המקום לבשרו שהשכינה עמו, ולא גמרינן מיניה,
 עכ"ל. ומשמע דש"ש הוא סוג ברכה. וכ"מ בריב"ן (מכות שם) דפירש כגון שאומר לחבירו 'ישים ה' עליך שלום' ע"ש שהוא
 ברכה מהש"ת ע"ש, וה"נ כל האומר לחבירו "שלום עליך" או "שלום" בלבד (וכע"ז הוכיח בשו"ת אבנ"ז דלהלן הערה יב). וכ"מ
 מהגמ' (ברכות דף ו ע"ב) דאם שואל בשלמו ואינו מחזיר לו נקרא גזול ע"ש, ולכאורה אם "שלום" הוא רק 'שאיילה' לא
 מסתבר שיקרא בכך גזול אם אינו משיבו, דמדוע יתחייב להשיבו הרי אינו רוצה להשיבו אם שלומו טוב. אבל להנ"ל
 דכלול בזה ג"כ 'ברכה' מובן דהוי גזול במה שחבירו 'נתן' לו ברכה ואינו משיבו (כדלהלן פ"ז הערה יח דגחל ממנו שפע הברכה, אך
 יל"ע לפשטי"ת בהערה יט והגזילה במה שמצפה לתמורה). וע"ע להלן (הערות ט-יא) בדעת הסוברים שהוא רק ברכה, שהובא בזה
 מקורות נוספים. [ולפמ"ש ג' שב"ש שלום" כלול גם שאלה וגם ברכה, מובן דלא שייך לומר "שלום" ולכוון רק על ברכה, דא"כ גם באשה שמותר
 לברכה ב"מזל טוב" יהיה מותר לומר לה שלום בדרך ברכה בלבד, וכן בתלמיד בפני רבו שכל האיסור הוא רק לשאול בשלמו אבל מותר לברכו (כמו
 שפירשו במשה והקב"ה שאמר לו בשבת דף פט ע"א היה לך לעזרני). ולכאורה מדוע לא שייך להתכוון רק על "שלום" של חלק הברכה, אלא מוכח דכיון
 שאומרים "שלום" ממילא מתכוונים לפירוש האמיתי של השלום שהוא גם שאילה וגם ברכה. (משא"כ בזמננו שזה הפירוש של "שלום" ואינו תלוי
 בכונת כאו"א, לכן התירו חלק מהפוסקים לומר "שלום" לאשה, לאבל, או בגילוי הראש וכדו'), וילע"ב.]

1. כל הדברים המגיעים לאדם הוא משום חסרונותיו, לכן מברכו שיהיה בשלום. וכלול בזה שלום בין אדם לעצמו (בין
 שני יצירי וד' יסודותיו כדלהלן הערה מא), שלום ב"א לחבירו (שהיה בשלום עם ישראל), ושלום ב"א למקום (לעשות נחת רוח ליצריו).
 [ובמק"א (לעיל הערה ג, ולהלן פרקים סז, סח) כתבנו במעלת השלום הרבא קצת בגדר כונת ה'שלום' הכללי, וא"כ גם ש"ש שהוא פרט מענין השלום
 הכללי (כדלעיל פ"א אות [ה]) כוונתו שמברכו שיהיה עליו אותו השלום הכללי]. וכן הבטיח הקב"ה לפנחס (במדבר כה, יב) "ונתתי לו את
 בריתי שלום", ופירש הספורנו שלום ממלה"מ ולכך האריך ימים ע"ש. ולעיל (הערה ג) הובא עוד בזה, ואכמ"ל.
 2. איתא בגמ' (ברכות דף נד ע"א, ומכות דף כג ע"ב) התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם. ולכאורה מהו לשאול
 בשם, הרי הוא רק שואל לשלמו ומה שייך להכניס את שמו יתב' בשאלתו. ואם הוא רק שאלה י"ל שמקיים זאת בכך

אבל יש אומרים שאינו לשון שאלה מחבירו אלא רק לשון ברכה^ט, שיהיה ב"שלום" בשלימות הגוף והנפש^י. אלא שנקרא "שאלת שלום" כי שואל ומבקש מה' יתברך שישים עליו ברכה

ללאהבי תורתך

ש'מזכיר' שמו עליו (כמש"נ לעיל הערה ד), אבל להנ"ל שהוא גם ברכה י"ל דמברכו בשלום מאת אדון השלום. וכ"מ בפירוש הריב"ן (מכות סט) שכתב, כגון שאומר "ישים ה' עליך שלום" ע"ש (כמש"נ לעיל סוף הערה ה), וכעין מש"כ בשו"ת אבנ"ז (להלן הערה יב). וכ"מ בשו"ת נחלת שבעה (ס"ט עז) שכתב, בזה יקבל שלום מבעל השלום, עכ"ל. הרי גם שנתנית שלום היא ברכה שבעל השלום יפרוס סוכת שלומו עליו. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' רכ, ולהלן פל"ז הערה לד) דהוהירות לא לכתוב שלום מלא, היינו בזמן ש"ש, דבאותה שעה מתכוין לתת שלום לחבירו מאת בעל השלום, כמ"ש בועז לקוצרים "ה' עמכם", שזו כוונת הנותן שלום לחבירו, עכ"ל. וכן מתבאר בכ"מ בהמשך הספר, ולהלן (סוף פמ"ד אות [כו]) בשם הגר"מ שפירא שליט"א. ^{הערה יג} ^{הערה יד} ולהנתבאר דיש ב"שלום" גם שאלת שלומו נמצא (ועיקרו נתבאר לעיל הערה א בסוגריים) דהשואל בשלום חבירו מתכוון ל'אמירה' שאצלו שלום, 'שאלה' אם לחבירו שלום (כנוסח השאלה 'השלום לך'), 'ברכה' שיהיה לחבירו שלום מבעל השלום ויהיה בשלימות בלא חסרון (במה ששייך באדם), אם אינו בשלום יה"ר שיהא מעתה בשלום, וגם אם הוא בשלום יה"ר שימשיך בכך. והמשיב שלום מתכוון 'תשובה' (ולשאלת השואל) שאצלו שלום והכל טוב, (ואם רוצה ומרגיש אליו קרוב יותר, פעמים מוסיף לפרט לו בדיוק איך שלומו ומה קורה). 'ברכה' שמחזיר לחבירו ברכת השלום (ואם לא עושה כן הריהו גזולו כמבואר בברכות סט). ו'שאלה' דחזור ושואל ו'אומר' דמקוה שגם להראשון יש באמת שלום.

ח. בשו"ת אג"מ (יר"ד ח"ד סי' נא אות א) הרחיב להוכיח מכ"מ שתפילת כל אדם ראויה שתתקבל ותשמע אפילו אם אינו מכלל התפילות המחייבות והמסודרות מאנשי כנה"ג, (ולכן חייב כל אדם שביקשו ממנו להתפלל על חולה לעשות כן כדלהלן פ"ג הערה קפד). ואחת מראיותיו הוא מסוגיין שתיקנו (ברכות דף נד ע"א) שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, ואסמכוה אקרא דבועז וגדעון. ולכאור' איך התיירו לעשות כן, הרי סתם אנשים ברובם הם אנשים פשוטים, שמא הקב"ה לא יחוש לברכותיהם, ונמצא שהזכירו שם שמים לבטלה. [א"ה: ואף דגם תפילה שאינה מתקבלת בודאי אינה בחשש ש"ש לבטלה, י"ל דמ"מ אין קובעין לכתחילה ככה"ג דידעין מתחילה שמסתמא יהא לבטלה. א"נ דכאן הוא ענין של ברכה ואינו שייך לתפילה, רק כח אחר של עין טובה וכדו', ובוה יש מקום לחוש לש"ש לבטלה]. ובשביל השלום לא היה הכרח שיברכו דוקא בשם, שהרי היה אפשר לקבוע גם בלשון אחרת כמו "יברכך בורא העולם", "רבש"ע", "יברכך אדון הברכות" וכדו'. ואין לומר שעשו כן להורות גודל השלום שמותר לברך אפילו בשם, שהרי בשביל החשש שלא יצא עי"ז הזכרת ש"ש לבטלה, עדיף לא לברך בשם. אלא שהוא מטעם דאף תפילות וברכות שלא נצטוו בחיוב נוסח אנשי כנה"ג, יכולים כולם להזכיר את ה' בברכותיהם, כי אפשר להתקבל התפילות והברכות של כולם, אפילו של אלו שלא ראויים כלל לדעתנו, עכ"ד.

ט. כתב הדרישה (יר"ד סי' קמח ס"ק ו) דעדיפות במלכים שכופלין להן שלום בתחילה, משא"כ כל אדם שהמתחיל נותן לחבירו פעם אחת "שלום", וחבירו נותן לו "שלום" פעמיים, כי המתחיל האומר לחבירו "שלום עליך" אי"ז לשון שאלה דא"כ גם השבת המשיב הוי כשאלה בחזרה כשואלו "ומה שלומך" וא"כ היה השואל הראשון צריך להשיבו, ועוד דהול"ל "השלום" בה"א, וע"כ רק שמברכו בשלום והמשיב כופל שלום ואומר "שלום עליך, שלום" עכ"ד. הרי שהבין ד"שלום" אינה שאלה אלא ברכה, דאל"כ גם "שלום" של השני הוי שאלה והיה הראשון צריך להשיבו, ועוד שאינו א"ל "השלום" בה"א שהוא לשון שאלה אלא "שלום". אך יל"ע בדבריו, שמא תיבת "שלום" מתפרשת לשני פנים, אצל השואל הוא בתורת "שאלה" לשלום חבירו ו"ברכה" שיהיה בשלום, ואצל המשיב הוא רק בתורת "ברכה" דאצלי שלום ויה"ר שגם אצלך (השואל) יהיה שלום. וכיון שלגבי המשיב הוא רק ברכה לכן א"צ השואל לחזור ולהשיבו. ומה שהמשיב ל"צ לשאול בשלומו, כי ממה שהשואל פתח בשלומו מוכח דשלומו טוב (או שעכ"פ אינו רוצה להוסיף לפרט על שלומו) רק ששואל אם גם שלום חבירו טוב, ולכן משיב "שלום" שאצלו טוב ויה"ר שגם אצל השואל יהיה שלום (כדלעיל הערה א). ועוד שגם הוכחנו (שם) דש"ש הוא מלשון "שאלה", כדמצינו בגמ' (ב"מ דף פו ע"א) דאין שואלים בשלום אשה, ומיירי בפסוק "איה שרה אשתך" שהוא שאלה ע"ש. [ואף דלשון "שואלים בשלום" אפשר דלכ"ע הוא לשון שאלה כי מזכירים את הפעולה, אולם בתוס' (קידושין דף ע רע"ב) ובפוסקים קרא לזה "ש"ש לאשה", ומוכח שהוא בכלל המושג של ש"ש].

י. כתב בפלא יועץ (סוף שער ברכות, הובא להלן פמ"ג אות [כה]) כשנותן "שלום" לחבירו יכוון "שלום יהיה לך". והעונה

ושלום^י, ולכן גם אמירת "שלום" בכללה^י. אך לפעמים משתמשים בה כדי לפייס את חברו, כגון כשאומר כן בתחילת הדיבור^י, ופעמים מצינו עוד שהיא שם כללי לכל אופני האיחול לחבירו^י.

לְאִנְחָא דְחַבְרֵי וְחַבְרֵי

אומר "שלום", ברכה וטובה יהיה לך". וכן כשאומר "שבת שלום", יכוון ש"בזכות שבת, שלום יהיה לך". והעונה אומר "בזכות שבת יהיה לך שלום ותהיה מבורך", עכ"ל. וכנראה כוונתו שישב "שבת שלום" רק יתכוון לכך כמשי"ת (שם הערה כד).

י.א. כַּעֲיִן מַשׁ"נ לַעֲיִל (הערה ג), ע"ש.

י.ב. בְּשׁוֹת אֲבָנִי (י"ד ס' תע"ד) דחה את השואל שחילק באיסור ש"ש לאבל כי לא שרוי בשלום, שדוקא ש"ש אסורה משום ששואלו אם הוא בשלום והרי אינו שרוי בשלום, אבל 'ברכת שלום' מותר דהוי כמתפלל עליו שיהיה בשלום. [א"ה: והיה אפ"ל להיפך, שדוקא 'ברכת שלום' אסור דאין יברכו שיהיה בשלום הרי אמרו שאינו שרוי בשלום, אבל ש"ש שרק שואל אם הוא בשלום לא אכפ"ל בזה, דאפילו שהאמת שאינו שרוי בשלום מ"מ מותר לו לשאול אותו ע"י. אלא שלא יכל לומר כן שהרי זה אמרו בהדיא שש"ש אסורה באבל, ולכן הבין שדוקא ש"ש כלומר לשאול אם הוא בשלום אסור, דאין ישאלנו כן כאילו הוא שייך בזה, הרי בודאי שאינו בשלום. (ועוד דממנ"פ אין לשאול, כי אם ישיב שטוב לו נחשב כמבזה להמת או משקר. ואם ישיב שלא טוב לו, הרי אין משיבים על הקלקלה. וגם שאין לעורר לו את צערו, ועוד טעמים כדלהלן פכ"ב ס"ה). אבל 'ברכת שלום' יכול לברכו דנהי שאין שרוי בשלום מ"מ מברכו שיהא אח"כ שרוי בשלום. ומה שהמשיך האבנ"י (אות ב) דמה שהזקשה למר למה לא יתפלל על האבל שיסור מיגון ויהיה בשלום, י"ל שצריך שהתפילה תוכל לחול באותו רגע שנעשה צינור וכאן באותו הזמן א"א שידר לו השפע כי אינו בשלום ע"ש, נראה הכוונה דאחר שתירץ לו בתחילה (אות א) דכל ש"ש הוא ברכה, הקשה לו דבשלמא להבנתו ששואל בשלום מובן שאין לשאול האבל כאילו שאפשר שיש לו שלום הרי ידוע שאבל אינו בשלום, אבל לדברי האבנ"י דש"ש הוא ברכה מדוע יש איסור לשאול בשלום הרי בכך רק מברכו שבהמשך יעשה ה' (ע"י כל מיני אופנים) שיוכל להיות בשלום. וע"י השיבו האבנ"י שלא שייך לברכו על העתיד אם אינו שייך בו עתה. ובעצם יסוד דבריו יל"ע מתפילת אברהם על בניו, וכן יעקב ומשה שהתפללו וברכו על העתיד, ואולי שהיה התחלה לברכה כבר בהווה, וצ"ע]. וכתב שהכל ענין אחד, כי כל ש"ש הכוונה ששואל מהשי"ת שיהיה חברו בשלום ובזה מברכו שימצא שרוי בשלום (ע"י מה ששאל מהשי"ת שיהיה כן). והראיה שהרי עיקר ש"ש בשם למדוהו בגמ' (ברכות דף נד ע"א) דכתיב (רות ב, ד) "והנה בועז בא מבית לחם, ויאמר לקוצרים ה' עמכם", ובתרגום שם כתב 'ואמר לחצדיא יהא מימרא דה' בסעדכון'. וכ"כ באלשיך (שם) דיתכן שלמדוהו בזה שצריך המשיב שלום להוסיף על השואל בשלום, כי הוא ברכם שיהיה ה' עמם, והם הוסיפו שלא בלבד יהיה ה' עמו אלא גם יברכהו הוא יתברך בעצמו ע"ש. ומוכח שש"ש הוא בעצמו ברכה, רק שהתקינו ש"שאל בשלום חברו" בשם. [ואף שבגמ' (גיטין דף סב ע"א) מובא דרב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא, ופרש"י (ד"ה שלמא) דלא נתכוון לברכו אלא לכו הוה לרבו, עכ"ל. ומוכח דבעלמא מתכוונים לאדם ולא להקב"ה, י"ל דבכל ש"ש מברכו מאת ה', משא"כ כאן התכוון רק להוכיח ששמו של הקב"ה שלום. ובגוף דברי האבנ"י יל"ע, שהרי לכאורה גם בכל ברכה שמברך לחבירו כגון "תוכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט", אין הברכות ביד האדם אלא כוונתו להתפלל על חברו שיתברך בזה, (כמ"ש בשו"ת אג"מ דלהלן פ"ג הערה קפד, שתיקנו לשאול בשלום חברו בשם, ואינו ש"ש לבטלה כי רוב תפילות האדם אפילו הפשוט ביותר יכולות להתקבל). וא"כ פשוט דגם ברכת שלום כוונתו ששואל כן מהקב"ה שיברכו בשלום, ומדוע דוקא בזה נקרא ש"ש, ועוד דב"שלום" נותוסף הדבר שזה בעצמו הוא שמו של הקב"ה, ומשמע שבברכת שלום עצם מה שמזכיר שם "שלום" כולל שיחול עליו שמו ית' ויתברך בשלום ול"צ לשאול כן בהדיא מהשי"ת, וצ"ע ב].

וכן פירש הריב"ן (מכות דף כג ע"ב) ש"ש בשם דמותר לאדם לשאול בשלום חברו בשם, כגון ישים ה' עליך שלום עכ"ל. ומוכח דש"ש הוא ברכת שלום. [וכהנהגתו בן האבנ"י בעל השם משמאל, הוכיח כן גם ממה שאברהם היה ביום שלישי למיתו והקב"ה בא אליו ושאל בשלום, ולא יתכן שם פירוש אחר אלא רק ברכת שלום, ע"כ. והיינו כי לא שייך שישאל אותו, שהרי הקב"ה יודע הכל ואין נסתר ממנו ומה הצורך לשאול מאברהם, (וכנראה דחוק לומר, דאף שהקב"ה יודע הכל, מ"מ שייך שישאל בשלום אברהם להראות כביכול והתעניינות במצבו, או משום שבכך רק רצה להכנס עמו בדברים כמו ששאל לאדם אברהם, וע"כ שבידו שיהיה בשלום ויתרפא. (אך אע"ג שהביא סידע לדבריו, לכא' בא לסייע ונמצא דוחה, כי אדרבה משם ראינו נגד דברי האבנ"י, דאף שמוכח שהוא ברכה אבל מה שייך לגבי הקב"ה לשאול ולבקש מעצמו, וצ"ע ק)].

ואף שלכאורה בתוס' בקידושין (דף ע"ב) לגבי ש"ש לאשה, נראה דש"ש וברכת שלום הוה תרי מילי, מ"מ בתוס' בב"מ (דף פז ע"א) מבואר שאין הפירוש כן, אלא החילוק דלשלוח לה דברי שלום אסור, ולשאול את בעלה "מה שלומה" ו"היכן היא" מותר, עכ"ד האבנ"י. [והיינו שהתוס' כתבו, דבקידושין איתא שאין שואלין בשלום אשה כלל

לְאַחֲרֵי וְצִוְתָּ

ומשמע שאסור אפילו ע"י בעלה, ואילו בב"מ הביאו מהמלאכים ששאלו לשרה איה שרתך ומוכח ששואלין בשלום אשה ע"י בעלה, ותיצו דהיינו דוקא בש"ס מותר ע"י בעלה, אבל לשלוח לה שלום אפילו ע"י בעלה אסור, עכ"ד. ומשמע שרק ש"ס ששאל את בעלה האם היא בשלום מותר, אבל 'ברכת שלום' לברכה בשלום אסור משום קידוב. אולם ממש"כ התוס' בב"מ שם שכתבו, דע"י בעלה מותר היינו דוקא לשאול איה פלונית, אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמר' בקידושין, עכ"ד. ומבואר שבשניהם הוא ש"ס, אלא שבקידושין הוא שואל בשלומה כלומר לומר לה שלום ולכן אסור אפילו ע"י בעלה (מפני שמביא קידוב), משא"כ בב"מ ששאל את בעלה יכול לשאלו מה שלומה והיכן היא, (דכיון ששואל רק את בעלה אינו מביא לקידוב). ולחלן (פס"ו הערה סח) הובא שזה רק לחלק הפשטים בתוס' שם שרש"י ותוס' לא חולקים, אך בפשטות י"ל שכוונת תוס' שאסור לשאול את הבעל עצמו בשלומה, ורק ששואל אותו איה אשתו מותר כי אינו שאילת קידוב כ"כ, ע"ש. ולחלן (פכ"ב הערות כב, מח) הובא המשך דבריו. **מבואר** דהלשון "שאלת שלום" אינו כהבנת השואל באבנ"ז, ששואל ומתעניין אצל האדם הנשאל, אלא ששואל ומבקש מהשי"ת שיהיה חבירו בשלום. וגם שמשיב לחבירו שלום נקרא שמשיב לו ש"ס ששואל מהשי"ת שיהיה חבירו בשלום. וכמש"נ (לעיל הערה א) דש"ס הוא מושג השייך בין על השואל ובין על המשיב, אלא שהשואל באבנ"ז הבין שהכוונה בש"ס הוא ששואל 'לחבירו' בשלומו, ולכן גם המשיב כוונתו להחזיר להתעניין בשלום השואל (וצ"ב דא"כ היכן התשובה, ועמש"נ לעיל שם), והאבנ"ז השיבו שאינו מלשון שאלה 'לאדם' אלא שאלה 'להשי"ת'. (וגם בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' שע ד"ה והיה) כתב בדספר העיקרים (מאמר ד) ביאר דכל ענין ברכה הוא מורכב מתפילה וברכה). וע"ע לעיל (הערה ו) במקורות כוונת הנותן שלום לברכו מאת בעל השלום.

יג. **אפ"ל** שרק כששואל "השלום לך" כוונתו לשאול בשלום גופו והרגשתו, משא"כ כשאומר "שלום" בלבד כוונתו רק לברכה שיהיה בשלימות, או שיחול עליו שמו יתב', ולכן גם לא מחכה לתשובה ממנו לדעת אם מרגיש טוב וכדו'. אלא שהבאנו (לעיל הערה א) שבגמ' (ב"ק דף עג ע"ב) אמרו "כדי ש"ס תלמיד לרב" היינו שאומר לו "שלום עליך רבי ומורי", ומוכח דגם כשאומר "שלום עליך" הוי בכלל ש"ס, ולכאורה ה"נ בזמננו אם יאמר "שלום" לבד. נמצא דאם ש"ס פירשו מלשון שאילה, כבר נתבאר שם שגם בכלל לשון "שלום" מונח שאלה על שלומו, ע"ש. וגם אם פירשו מלשון ברכה, א"כ גם כשאומר "שלום" הוי ברכה, שמזכיר עליו שמו יתב' ומחשיבו בכך כמבואר בגמ' (ברכות דף יד ע"א) דהנותן "שלום" לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה, ופירש הב"ח משום דאסור להקדים כבוד האדם בשמו של המקום לפני כבוד המקום, ע"ש.

יד. **איתא** בגמ' (ברכות דף לא ע"ב) עה"פ (ש"א א, יז) "ייען עלי ויאמר לכי לשלום", אמר ר"א מכאן לחושד וכו' שצריך לפייסו. והקשה הפנ"י מנ"ל שאמר כן דרך פיוס, הרי בלא"ה אורחא דמילתא לומר "לך לשלום" למי שנפטר ממנו. וביאר דר"א למד כן ממה דאל"כ הול"ל איפכא, דמה שאמרה חנה "אשה קשת רוח אנכי גו' ואשפוך את נפשי" וגו', היה לעלי להשיבה "אלקי ישראל יתן את שאלתך", ואח"כ שהיתה נפטרת ממנו היה אומר לה "לכי לשלום". ועוד שנראה מתוך הכתובים שדבר זה היה בכלות הרגל, וקיי"ל דיש דין לינה כדילפינן מקרא ד"וישכימו בבוקר" (ש"א א, יט) והוצרכו לישון ולילך ביום המחרת, כמבואר בגמ' (מוע"ק דף ט ע"א) דתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך לפטור ממנו פעם אחרת. ומדאמר בתחילה "לכי לשלום", אלמא שהוצרך לכך כדי לפייסה על מה שחשדה. ומבואר דאף שהאומר "לך לשלום" קודם לכתו חשיב שילך בשלום ללא פגע, מ"מ אם אומר כן בתחילה הוי כפיוס. [ואין מוכרח בזה דבש"ס יש "פירוש נוסף" שהוא בעבור פיוס, שהרי י"ל שגם כאן הוא ענין של הברכה הנ"ל, אלא שבייך אותה בתחילת דבריו כדי לפייסה ע"י ברכה זו].

טו. **איתא** בגמ' (ברכות דף נד ע"א) התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר "והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם", ע"ש. ולכאורה הרי שם לא מצינו ששאל אותם "שאלה" רק "בירכם", וגם לא היה ב"שלום" אלא ב"ה' עמכם". וא"כ איך לומדים משם שמותר "לשאול" את חבירו בשם. (וגם אם הוא שאלה מה שייך לשאול את חבירו בשם, וכי יאמר לו "האם אתה מרגיש טוב בזכות ה'" וכדו'. ובה י"ל דהתירו שמותר להזכיר שם את שמו יתב' בכל אופן שירצה). ובדוחק י"ל דאף שבאמת הוא בירכם, מ"מ הוכיחו רק דמותר "להזכיר" על חבירו שם שמים וה"נ בש"ס, אך בפשטות באו להזכיר שמותר גם "לשאול" שלום חבירו בשם, וא"כ משמע דש"ס אין פירושה דוקא "לשאול" ודוקא "בשלום", אלא פירושה לאחל ולהתעניין בקירוב עם חבירו, ולכן גם כשמברכו בשאר ברכות היום כמו "בוקר טוב" וכדו' דורש בשלומו (שמתעניין ואכפ"ל בשלומו שיהיה לו בוקר טוב וכדו') הוא בכלל ש"ס. ומה שנקרא "שאלת שלום" שמא כוונתו מלשון "מְשַׁאֵלָה" (עי' אב"ע